

O pewnym (chybionym) studium przypadku

Pan dr Robert Borocho opublikował w *Nauce* (1/2017, s. 157–172) tekst *Etyka w przekładzie specjalistycznym a kompetencje tłumacza tekstów specjalistycznych – studium przypadku*. Owym przypadkiem ma być mój przekład artykułu Henryka Hiża *Wpływ Peirce’a na logikę w Polsce* („Studia z Filozofii Polskiej”, 10/2015, s. 21–33). W tekście tym p. dr Borocho sformułował pewne ogólne reguły dotyczące rzetelności tłumaczeń (i szerzej publikacji) naukowych oraz ich redakcyjnego opracowania. Podzielałam je w pełni: jest to dobry zestaw – zwłaszcza dla początkujących autorów i redaktorów. Przypadek przyjęty przez dra Borocho jako ilustracja totalnego łamania tych reguł – jest jednak... chybiony.

Prawie wszystkie uwagi krytyczne p. dra Borocho, skierowane pod adresem mego przekładu, są chybione dlatego, że mój przekład nie został dokonany z tekstu, do którego odwołuje się mój krytyk, lecz z maszynopisu, uprzejmie mi udostępnionego przez p. prof. Jacka Jadackiego (który pozostawał przez kilka lat w bliskich stosunkach z Hiżem). W przypisie (1) zazaczyłam, że przekład dotyczy referatu pt. *Peirce’s Influence on Logic in Poland*, wygłoszonego w trakcie: Peirce Sesquicentennial International Congress, 5–10 września 1989 r., Harvard University. Źródłem nieporozumienia mogło być to, że nie wskazałam wyraźnie, iż referat różnił się od tekstu opublikowanego następnie w *Studies in the Logic of Charles Sanders Peirce* (Bloomington 1997). Różnice te pokrywają się dokładnie z miejscami, które skrupulatnie odnotował p. dr Borocho, uznając na tej podstawie, że „okaleczyłam” oryginał. W związku z tym nie ma również żadnych podstaw sugestii p. dra Borocho, jakoby „zasadniczym ideologicznym celem tłumaczki było pomniejszenie wkładu badawczego niepolskich logików”. Wskazanych przez p. dra Borocho fragmentów, które miałyby o tym świadczyć, w maszynopisie Hiża po prostu nie ma. Ponadto – zarzuty dotyczące pominięcia przeze mnie przekładu dokonanego przez prof. Barbarę Stanosz są bezpodstawne. Pracę nad tłumaczeniem referatu *Peirce’s Influence on Logic in Poland* zakończyłam na początku roku 2013. Przekład artykułu *Peirce’s Influence on Logic in Poland* (autorstwa prof. Stanosz) został opublikowany w drugiej połowie roku 2013.

Niektóre zarzuty p. dra Borocho dotyczą kwestii językowych.

---

* Alicja Chybińska, Instytut Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego,
e-mail: achybińska@uw.edu.pl

Po pierwsze, wolałby on, aby Peirce'owski termin „dylemmatic” tłumaczyć jako „problematyczny” (jak p. prof. Barbara Stanosz), a nie (jak ja) jako „dylematyczny”; zauważę więc, że „dylemmatic” jest także na gruncie angielszczyzny neologizmem (lub może neosemantyzmem). Po drugie, p. dr Borocho chciałby mówić o symbolach logicznych, a nie po prostu (jak ja) o symbolach; dla czytelnika-logika – a inny do tego tekstu z pożytkiem dla siebie nie sięgnie – jest jednak jasne, że kiedy w tłumaczonym tekście Hiża mówi się o symbolach, to chodzi o symbole logiczne, a nie o symbole *sensu lato* (i o żadnej dezinterpretacji nie może tu być mowy).

Przyznaję skądinąd, że dwie redakcyjne uwagi p. dra Borocho są trafne. I tak: formuły ze s. 23 przekładu powinny mieć kolejne numery (co prawda nie ma ich w maszynopisie, ale wprowadzenie ich z odpowiednim komentarzem w przypisie byłoby rzeczywiście pożądane); powinnam też *expressis verbis* zaznaczyć, że fragmenty przekładu ujęte w nawiasy kwadratowe są emendacjami tłumacza. Pan dr Borocho słusznie też wytknął mi omyłkowy tytuł zestawu prac Hiża, który sporządził sam Hiż – nadając mu tytuł „Autobiografia”, a nie, jak w moim tekście: „Autobiografia” (nie wolno mi tego, rzecz jasna, złożyć na karb automatycznego poprawiacza programu składającego tekst). Dodam od siebie – czego p. dr Borocho nie odnotował – że formuła będąca wariantem formuły (12) powinna mieć numer (12') oraz że numer i tytuł paragrafu (6) powinny być wyłuszczone.

Nie usprawiedliwia to jednak ogólnej oceny dokonanej przez p. dra Borocho. Faktycznych usterek należy oczywiście unikać. Że nie zawsze się to udaje – widać w hiperkrytycznym tekście samego p. dra Borocho. I tak: (a) Formuły tzw. notacji polskiej (Łukasiewicza) powinny być – zgodnie z cytowanym oryginałem ze *Studies in the Logic of Charles Sanders Peirce* – pisane kursywą. (2) Tzw. prawo Peirce'a 'CCCpqqp' nazwane jest błędnie „Peri” – a powinno być „Peir” (co pochodzi oczywiście od nazwiska Peirce'a); *nb.* wyjaśniać osobno, czego nazwą jest „Peir” – co postuluje p. dr Borocho – nie trzeba, gdyż odpowiednie przyporządkowanie jest dokonane na początku przełożonego artykułu przy odpowiedniej formule. (3) Prawo Peirce'a mój krytyk zapisuje w standardowej symbolice – używając błędnie zmiennych predykatowych (P, Q, R), zamiast zmiennych zdaniowych (p, q, r).

Reply and disclaimer

In the text author denies accusation of bad academic practice.

Key words: Henryk Hiż, translation, reply, disclaimer